

**КОМЕНТАРІ РЄ СТОСОВНО ПЕВНИХ ПОЛОЖЕНЬ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ,
УХВАЛЕНОГО В 2012 РОЦІ**

У ході розробки тексту Кримінального процесуального кодексу («КПК», «Кодекс»), ухваленого в 2012 року, Кодекс був предметом вивчення низкою експертів у межах «Спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи щодо прозорості та ефективності судової системи в Україні». У листопаді 2011 року у своєму першому висновку експерти відзначили багато позитивних зрушень, які були втілені в новому КПК.¹ У подальшому вони схвалили проект як задовільний та відзначили у своєму останньому висновку в травні 2012 року, що, незважаючи на те, що деякі положення все ще потребували вдосконалення, в проекті були взяті до уваги рекомендації, надані у ході консультацій.²

У своїх висновках щодо проекту експерти відзначили, що одним із позитивних аспектів нового КПК стала відмова від старої «радянської» процедури, яка вимагала прийняття формального рішення щодо порушення (або відмови у порушенні) кримінального провадження після проведення попереднього слідства. За новим КПК прийняття формального рішення щодо порушення кримінального провадження не вимагається. Як було згадано раніше, досудове розслідування починається із внесення відповідної інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань.³ Окрім того, в поточному КПК вимагається, аби інформація, яка міститься в заяві або повідомленні про злочин, чи виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину, вносилися в Реєстр протягом двадцяти чотирьох годин. Відмова від цього не допускається.

Іншим відзначеним експертами позитивним аспектом стало включення прогресивних положень стосовно права на свободу та безпеку. У поточному КПК вимагається, аби в рішеннях щодо тримання від вартою зазначалися обставини, які породжують обґрунтовані підозри, та відповідні домінуючі ризики, які б виправдали позбавлення волі. Також вимагається обґрунтування причин, через які щодо таких ризиків не можливо вжити менш суворої заходи, ніж позбавлення волі.⁴

Одним з перших експерти висловили занепокоєння стосовно розслідування злочинів, вчинених посадовими особами. Спочатку в проекті пропонувалося, що розслідування злочинів, скоєних посадовими особами Міністерства внутрішніх справ («МВС»), повинні проводитися Службою безпеки України («СБУ»), і навпаки. На думку експертів, хоча це й передбачало видиму інституційну незалежність, за таких обставин не враховувалися більш комплексні вимоги незалежності. Так, ці обидва органи належать до правоохоронних органів, використовують атестований персонал та мають низку інших характеристик, які можуть послабити зовнішні атрибути їхньої незалежності. У випадку України – держави, яка має тривалу історію толерантного ставлення до безкарності за порушення прав людини, вчинених працівниками правоохоронних органів – найбільш доцільним, на думку експертів, вирішенням цієї

¹ Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 2 листопада 2011 р., § 21.

² Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 10 травня 2012 р., §§ 265-6.

³ Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 2 листопада 2011 р., §§ 22-23.

⁴ Там само, § 24.

проблеми було б створення повністю незалежного органу для розслідування скарг щодо дій правоохоронних органів.⁵ У відповідне положення проекту КПК в подальшому були внесені правки, які передбачали створення окремого органу – Державного бюро розслідувань, якому було доручено розслідування злочинів, скоєних посадовими особами, зокрема й працівниками правоохоронних органів. Ця зміна була прихильно сприйнята експертами, які вважали, що в такій «зміні реалізовані концептуальні рекомендації та застереження (щодо системи розслідування відповідних злочинів), які постійно повторювалися ще з початкових етапів консультацій».⁶ У новому КПК також обмежено кількість органів, уповноважених вести розслідування, та введено заборону на несанкціоноване втручання «оперативних підрозділів» у розслідування.⁷

У своєму першому висновку експерти також звернули увагу на ймовірні ризики, які можуть бути притаманними системі, в якій слідчі сильно залежать від прокурорів, та в якій прокурори, зокрема, мають повноваження давати конкретні вказівки слідчим і призначати або звільняти їх у конкретних справах.⁸ Проте, як зауважили експерти в своєму наступному висновку, у відповідь на зауваження щодо безпосередніх повноважень зі звільнення слідчих в подальшому були внесені відповідні зміни.⁹

Незважаючи на зауваження експертів, як зазначено вище, ухвалення нового КПК вважалось суттєво позитивним досягненням, яке може стати основою для створення справедливої та дієвої системи кримінального правосуддя.¹⁰

---

⁵ Там само, §§ 41-42.

⁶ Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 10 травня 2012 р., § 102.

⁷ Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 2 листопада 2011 р., § 23.

⁸ Там само, § 106.

⁹ Дивіться Аналіз ступеню реалізації рекомендацій та пропозицій, наданих в експертній оцінці та в подальшому, в Проекті Кримінального процесуального кодексу України, § 56.

¹⁰ Дивіться [Висновок](#) щодо Проекту Кримінального процесуального кодексу України, 10 травня 2012 р., § 269.